

"Klass och kön krävs

Lena Gonäs finner nya vägar för arbetslivsforskningen

Kritiken mot den borgerliga regeringens nedläggning av Arbetslivsinstitutet, ALI, har varit hård, inte minst från forskarkåll. Många har frågat sig hur nedläggningen av ett internationellt välrenommerat forskningsinstitut om arbetsliv och arbetsmiljö rimmar med en påstådd "arbetslinje".

Under året har ett antal forskare gått från att kritisera till att rädda vad som räddas kan.

Lena Gonäs, professor vid Karlstad universitet, som forskar om genus- och arbetsliv har bland annat skrivit boken *På gränsen*

Arbetsmiljö

till genombrott: om det könsuppdelade arbetslivet. Hon är en av initiativtagarna till den nystartade Föreningen för Sveriges arbetslivsforskare.

Hon menar att eftersom ALI hade det övergripande ansvaret för forskning kring arbetsliv och kön har arbetslivsforskare tvingats hitta nya vägar för att behålla frågan på dagordningen.

Hur har nedläggningen av ALI påverkat forskningen?

– Det är svårt att säga i dag, eftersom många forskare fick pengar med sig när de gick till olika högskolor och universitet. Det är först på vårkanten 2009 som vi vet. Innehållsmässigt har det blivit svårare att göra stora mångvetenskapliga projekt. Det är svårt att få pengar från forskningsråd till att samla forskare från olika vetenskaper och få en hög nivå på forskningen. Att samarbeta över ämnesgränserna är nödvändigt för att analysera arbetslivets problem. Det blir svårt nu och flera hundra miljoner har försvunnit från arbetslivsforskningen.

Berätta om det nystartade nätverket.

– Det är ungefär hundra personer som har bestämt sig för att ta till vara den kompetens som finns. Vi hade ett möte i Karlstad för ett par veckor sedan, där vi bildade en förening – ett forum för arbetslivsforskare. Syftet är att stärka möjligheterna till arbetslivsforskning, samarbete och utbytet mellan olika institutioner.

Vilka möjligheter har ni i dag att bedriva arbetslivsforskning utifrån ett genusperspektiv?

– Det hänger helt och hållet på de

FOTO: JAN-ÅKE ERIKSSON

Forskningen kan ge ett mer jämställt arbetsliv, till exempel genom att analysera arbetsplatsen, utveckla arbetsmetoder och kontrollera lönevillkor, menar Lena Gonäs.

enskilda forskarnas intresse, kompetens och på att de ges forskningsmedel. För att kunna skapa forskning om arbetsliv utifrån ett genusperspektiv måste man ha extern finansiering och då slåss man med alla andra intressen som finns på forskningsmarknaden.

Hur stor tyngd har arbetslivsvetenskapen inom genusdisciplinen?

– Hur stort utrymme arbetslivsforskningen får på de olika centrumbildningarna för genusstudier beror på hur stark ställning ämnet har på respektive universitet. Det är inte självklart att det får ett utrymme.

Hur översätter ni politisk retorik om jämställdhet till forskning?

– Forskare översätter de praktikorienterade politiska begreppen till forskningsbegrepp och analytiska kategorier. Det politiska begreppet jämställdhet måste förstås i termer av makt för att vara användbart inom forskningen. Vi måste undersöka hur ordningen ser ut, hur makten fördelas mellan könen. Om kvinnor och män deltar lika mycket i arbetslivet så kan det vara jämställdhet med politiska mått mätt, men vad betyder det egentligen? I en ansökan om pengar använder vi oss av politikens

språk, men för att kunna göra jobbet måste vi ha egna begrepp och teorier.

Varför ser kvinnors och mäns arbetsvillkor olika ut?

– Det finns enormt många olika sätt att förklara det. En förklaring är arbetsgivares diskriminering av unga akademiska kvinnor. Arbetsgivaren litar inte på att de ska stå till arbetsmarknadens förfogande under 40 år. De räknar med att kvinnor är en instabil arbetskraft. När kvinnor får barn kommer de efter i karriären men när män gifter sig och får barn betraktas de som stabila och pålitliga och de primaras. Vi tänker oss att vi har en tvåförsörjarmodell i Sverige men ändå lever en uppfattning av att mannen försörjer familjen kvar. Män stiger i karriären medan kvinnor stannar. Det talas om att kvinnor inte vill göra karriär, men mycket handlar om fördelningen av det obetalda arbetet.

Påverkas mäns och kvinnors hälsa olika av arbetet?

– Jag är orolig för hälsan. Kvinnors hälsa påverkas väldigt mycket av det obetalda arbetet i hemmet. Unga kvinnors hälsa hotas när de får barn och arbetsbördan i hemmet ökar. Dessutom har många kvinnor ett väldigt tungt lönearbete, inom

Inga öronmärkta forskningspengar

Arbetslivsinstitutet, ALI, var ett svenskt nationellt forskningsinstitut och kunskapscentrum för arbetslivsfrågor med huvudkontor i Stockholm. Verksamhet fanns även i Malmö, Umeå, Göteborg, Norrköping, Östersund och Visby. Myndigheten hade ungefär 400 anställda.

Den 30 juni 2007 lades institutet ned. Regeringen motiverade beslutet med att forskning ska bedrivas på universitet och högskolor i stället för på myndigheter. I budgeten öronmärktes dock inga nya resurser för sådan forskning, utan dess omfattning är en fråga för varje högskola. Däremot gavs de forskare som varit verksamma vid ALI cirka 70 miljoner kronor i övergångsmedel. Innan nedläggningen satsades cirka 300 miljoner per år på arbetslivsforskning vid institutet.

En del av ALI:s uppgifter har tagits över av andra myndigheter, till exempel redovisar Arbetsmiljöverket numera statistik över antalet arbetsrelaterade dödsolyckor och arbetsorsakade hälsobesvär.

År 2007 dog 58 män och 7 kvinnor i arbetsrelaterade olyckor och 23 procent av kvinnorna och 19 procent av männen led år 2008 av arbetsrelaterade hälsobesvär. Kvinnor hade i högre utsträckning smärta i axlar, armar och nacke (se även Arbetaren nr 48/2008).

vård och omsorg till exempel. Ett av mina forskningsområden handlar om vad kvinnor och män får ut av sina arbeten, hur de kan kombinera det med familjeliv, vem som gör det obetalda hushållsarbetet och hur arbetssituation och hälsa hänger samman och påverkar varandra.

Åt vilket håll går det just nu, tar män mer ansvar i hemmet?

– Det är en generationsfråga. Unga män vill ta mer ansvar än vad äldre vill och det faller sig naturligt för dem, men när de kommer i karriäråldern uppkommer en konflikt mellan arbetsgivarens krav och viljan att vara hemma med barn. Det är viktigt att skapa jämställda arbetsplatser där normen är att både kvinnor och män ska kunna vara föräldrar och arbeta samtidigt. Individerna agerar inte utifrån ett vakuum, män och kvinnor vill ha jämställdhet men samhälls- och arbetslivsstrukturer försvårar det.

Stämmer det att arbetsmarknaden i Sveri-